

Drottning Kristina

1626 - 1689

1626 Kristina Augusta föds 18 december 1626 i Stockholm. Dotter till Gustav II Adolf och hans gemål Maria Eleonora av Brandenburg.

Kristina beskriver sin födelse i sin självbiografi: *"Jag föddes med segerhuva och hade allenast ansiktet, armarna och benen fria. Jag var luden över hela kroppen och hade en grov, stark stämma. Allt detta gjorde att mina jordemödrar, som tog emot mig, trodde att jag var en gosse."*

Förväntningarna på en arvprins hade varit extremt höga och det hade förberetts en prinssalut från kanonerna. Efter barnmorskornas felaktiga meddelande var det kungens halvsyster Katarina som personligen besökte kung Gustav II Adolf med den nyfödda i famnen och lät honom med egna ögon se att barnet var en flicka. Han tog med glädje emot sin dotter och sade: *"Låtom oss tacka Gud, min syster. Jag hoppas, att denna flicka skall bliva mig så god som en gosse. Jag beder Gud, att han bevarar henne, eftersom han har gett mig henne."*

Modern, Maria Eleonora, blev däremot mycket besviken. Hon hade stora förhoppningar att äntligen föda kungen en son. Hon hade före Kristinas tillkomst fött tre barn som dött i späda ålder.

1627 Kungen lät ständerna erkänna Kristina som *"rätta arvfurstinna och drottning"* ifall han inte skulle få någon son. Det var viktigt för Gustav Adolf att handla snabbt eftersom den polska grenen av Vasaätten fortfarande hävdade rätten till den svenska tronen.

1630 Tre år gammal skildes hon från sin far, som hon aldrig mer skulle återse. I ett brev den 4 december anförtrodde kungen sin dotter i rikskanslern Axel Oxenstiernas vård, ifall han skulle dö.

1632 Kungens död i Lützen den 6 november, kort innan Kristina fyllt sex år, ledde till att hon då blev Sveriges drottning.

Kristina som barn.

1639 När Kristina var tolv år började Axel Oxenstierna undervisa henne i statsangelägenheter.

1640 Natten 22 juli 1640 rymde modern, Maria Eleonora, från Gripsholm till Danmark klädd till borgare och med hjälp av danske monarken. Hon slog sig ner hos arvfjenden Danmark, sedan i Brandenburg, som just då var i krig med Sverige.

Drottning Kristina (1632-1654)
1 Riksdaler, Sala, 1641. Diameter ca 42-43 mm.

1643 När Kristina var sexton år gammal, började hon regelbundet att gå på riksrådets sammanträden. Kristina uppfostrades som en pojke, till att bli kung.

1644 Då Kristina fyllde 18 år blev hon myndig och regerande drottning. Riksrådet slog fast detta, eftersom *"Hennes Majestät är en kung måste hon manligen respekteras"*.

Kristina ägnade sig till en början ivrigt åt regeringsgöromålen. Hon ville regera själv, vilket gjorde att hon snart kom i konflikt med den gamle rikskanslern Oxenstierna. Han förbigicks på ett tydligt sätt och drog sig ibland tillbaka från regeringsbestyren. Onåden sträckte sig även till hans söner.

1648 Kristina vann en stor framgång mot hela det oxenstiernska partiet när hon 1648 genomdrev utnämningen av den lågbördige Johan Adler Salvius till riksråd. Även om Axel Oxenstierna aldrig återfick sitt tidigare inflytande blev hans förhållande till drottningen bättre igen och hans åsikter fick åter betydelse, särskilt inom utrikespolitiken.

1649 När ständerna 1604 antog bestämmelsen om kvinnlig tronföljd, skedde det under förutsättning att en ogift drottning då snarast skulle gifta sig för att ätten skulle fortleva.

Under 1649 aktualiserades äktenskapsfrågan. Kristina meddelade rådet sitt beslut att göra sin kusin Karl Gustav till sin efterträdare utan att ingå äktenskap. I rådet angav hon sina skäl att inte gifta sig. Hon menade att det väl inte var så svårt att förstå *"at H.M:s ögon och näsa sitta alt för högt till att gifva sigh under mans våldh i then stat H.M:t nu står och är uthi"*. Kristinas höga status och maktposition skulle alltså gå förlorad om hon gifte sig med en man. Kristina genomdrev sin vilja och Karl Gustav utkorades till tronföljare.

1650 Kristinas kröning hade diskuterats under flera år sedan hon blev myndig 1644. Rådet och drottningen planerade länge att kröningen traditionsenligt skulle hållas i Uppsala. I slutet av maj bestämde de sig för att förlägga den till Stockholm. Rådsherrarna oroade sig för gemene mans vidskeplighet beträffande bytet, men Kristina menade att *"det ena rumet är Gudh så kiert som det andra"*. Storkyrkan gjordes i ordning för kröningsceremonin och tre dagar före kröningen i kyrkan samlades alla i

Drottning Kristina och de fyra elementen.
Målning av den nederländske hovmålaren David Beck 1650. Nationalmuseum.

Ulriksdal för att starta kröningsprocessionen in mot staden. På själva kröningsdagen skedde en mindre procession från slottet via Järntorget till Storkyrkan.

Ceremonin i kyrkan pågick i fyra timmar. När det var dags för själva kröningen steg Kristina upp från tronen och gick fram till altaret, där hon ikläddes manteln. Sedan föll hon på knä och svor eden med handen på Bibeln. Efter detta smordes hon med helig olja och blev därmed regent av Guds nåde. Kristina tog därefter plats på silvertronen för att tilldelas regalierna – ärkebiskopen satte kronan på Kristinas huvud och sedan fick hon spiran, äpplet, nyckeln och slutligen svärdet. När Kristina tilldelats regalierna trädde en härold fram och utropade: *"Nu är drotning Christina Crönter Konung öfuer Swea och Götha Landom och dess Underliggiande Provincier, och ingen annan"*. Därefter utsågs Karl Gustav till tronföljare och alla svor trohetseder varpå deltagarna lämnade kyrkan.

Drottning Kristinas kröningssekipage (rekonstruktion) står i Museet för drottning Kristinas kröningssekipage på Ulriksdals slott.

Kristina åkte i triumfvagn till slottet med kronan på huvudet och äpplet och spiran i händerna. Under uttåget kastade räntmästaren silvermynt till folket och skott avlossades från örlogsskepp på strömmen. På kvällen hölls kröningsfest både på slottet Tre Kronor och ute i staden. Nu följde en rad gästabud, "upptåg", fyrverkerier och andra nöjen. På Stortorget serverades en helstekt s.k. kröningssoxe åt folket, och vin flödade ur flera fontäner. Folket drack och slagsmål utbröt. En natt *"funnos döde människor, ihjälslagne på gatorna här och där till 10 stycken"*, skrev en präst från Västergötland, som också var riksdagsman. I Livrustkammaren finns bland annat Kristinas kröningsmantel bevarad.

1650 års riksdag ställde också drottningen inför svåra inre samhällsproblem. De ofrälse stånden protesterade mot adelns privilegier och mot godsavsöndringen.

De sociala missförhållandena försämrades snabbt under Kristinas regeringstid.

Genom förläningar och frälseköp växte adelns jord så pass mycket att den slutligen utgjorde mer än halva riket. Under sina tio år vid makten mer än fördubblade Kristina också antalet adliga ätter i Sverige. En ny adelsman i veckan var det ungefärliga medeltalet. Bland de många personer som adlades fanns Kristinas egen hovskräddare, som fick namnet Leijoncrona.

Antalet grevliga och friherrliga ätter växte till sex gånger så många som förut. Alla nya innehavare av sådana värdigheter skulle förses med grev- och friherrskap. Det blev ett sådant förlänande att drottningen till slut inte kunde hålla reda på vilka gods som blivit bortskänkta och vilka som kronan ännu hade kvar. Hon måste för säkerhets skull sätta ut i gåvobreven om godsen: *"Såvida de ingom androm av Oss för detta bebrevade [genom förläningsbrev bortskänkta] äro."*

Vid Kristinas tronbestigning gick 3 % av rikets samtliga inkomster till hovhållningen. Under hennes sista år hade siffrorna stigit till 20 %.

Drottning Kristina till häst, målning av Sébastien Bourdon från 1653.
Målningen skänktes av drottning Kristina till Filip IV av Spanien.

1654 I Uppsala tillkännagav Kristina i februari 1654 inför rådet sitt beslut att abdikera. Den 1 juni 1654 daterades såväl hennes egen avsägelseakt som ständernas underhållsrecess. Hon förbehöll sig bland annat full suveränitet för sin person och domsrätt över sitt hovfolk samt befriades från ansvar för den skuld som riket under hennes tid kunde ha råkat i.

Till underhållsländer bestämdes Norrköpings stad och slott, Ösel, Gotland och Öland, de tyska orterna Poel och Neukloster, Wolgast samt de så kallade taffelgodsen i Pommern.

Drottningen hade rätt att tillsätta domare och ämbetsmän, även de kyrkliga, samt av underhållsländerna uppbära inkomsterna, som beräknades till omkring 200 000 riksdaler. Vid hennes död skulle länderna återfalla till Sveriges krona, och hon fick inte sälja bort delar av dessa landområden. Den 6 juni 1654 skedde avsägelseceremonin på Uppsala slott och samma dag kröntes Karl X Gustav.

Kristina lämnade Uppsala dagen efter att hon avsagt sig tronen. Ett skepp låg redo att föra henne till kontinenten, men hon föredrog landvägen. Redan året innan hade hon sänt iväg ett antal tapetserier, konstföremål, böcker, handskrifter med mera. Men hon lämnade kvar bland annat ett ganska stort antal tavlor.

Hennes sista natt i Sverige blev när hon övernattade på Halmstads slott. Hon färdades i mansdräkt genom Danmark, stannade några dagar i Hamburg och fortsatte, återigen förklädd, genom de tyska områdena och Nederländerna till Flandern, där hon tills vidare slog sig ned i Antwerpen. Efter en kort tid började hon sälja och pantsätta dyrbarheter för att få pengar till löpande behov. Mot slutet av året begav hon sig till Bryssel och avlade där julnatten 1654 sin katolska trosbekännelse i hemlighet.

Drottning Kristinas abdikationsakt.
En av tre bevarade kopior på Riksarkivet.

1655 Våren 1655 blev kardinalen Fabio Chigi påve, under namnet Alexander VII. Han och Kristina kände varandra sedan tidigare. Den spanske kungen försökte få påven att bereda henne ett värdigt mottagande, men denne krävde en offentlig övergång till katolska kyrkan. På hösten 1655 bröt hon omsider upp från Bryssel, och avlade den 3 november i Innsbruck offentligen sin katolska trosbekännelse. Därefter reste hon till Italien.

I slutet av 1655 anlände Kristina till Rom, höll där 23 (ev. 13) december sitt högtidliga intåg och antog nu de nya namnen *Maria Alexandra*, men som namnteckning fortsatte hon att skriva *Christina Alexandra*. Hon slog sig tills vidare ned i Palazzo Farnese. Vid sin ankomst till Rom hade hon bland många andra även gjort bekantskap med kardinalen Decio Azzolino, en begåvad och inflytelserik kyrkopolitiker. Det sägs att han blev den ende man som Kristina verkligen älskat. I korrespondens som finns bevarad avslöjar hon en passionerad kärlek till honom. Han blev också hennes rådgivare, reformerade hennes hov och skapade en viss reda i hennes ekonomi.

1656 Kristina begav sig till Frankrike 1656 och fick där ett lysande mottagande. Den snillrika, excentriska kvinnan med sin skarpa tunga och sina fria fasoner väckte stort uppseende. Man häpnade över hennes manliga vana att vråka sig i stolar och i kungens och hela hovets närvaro kasta upp benen över stolskarmarna. Utan att bry sig om sällskapet intog hon ställningar som franska memoarförfattarinnor måste beteckna såsom *"knappast anständiga"* – men man fann hennes uppträdande på samma gång högst pittoreskt.

Med kardinal Mazarin inlät hon sig i hemliga planer inriktade på ett erövringståg till Neapel, som vid den tiden var en spansk besittning. Kardinalen tycktes gynna dessa planer, men det var antagligen endast för syns skull.

1657 Hon återvände till Italien, men uppträdde 1657 åter i Frankrike, denna gång föga välkommen. Hon fick slå sig ned i Fontainebleau och fortsatte att planera intagandet av Neapel. Hennes förste hovstallmästare Gian Rinaldo Monaldesco var dock bördig från Neapel och hade spionerat och i smyg öppnat hennes brev. När det framkom beslöt hon att den 10 november låta avrätta honom. Avrättningen blev mycket omtalad och Kristina beskrevs nu som en mördare, och planerna för Neapel var avslöjade. Franska hovet straffade henne för hennes egenmäktiga handling på fransk jord med att under de långa vintermånaderna lämna henne ensam i Fontainebleau. När hon till slut fick komma till huvudstaden blev besöket kort och utan politisk verkan.

Trots förbittringen som avrättningen väckte stannade Kristina kvar till följande år, då hon återkom till Italien.

Kristina ångrade inte sitt handlingssätt mot den forne gunstlingen Monaldesco. I ett brev till kardinal Mazarin försäkrade hon: *"Om jag icke redan utfört handlingen, skulle jag sätta den i verket nu i afton, innan jag går till sängs. Jag har ingen orsak att ångra, vad jag gjort, men väl hundra tusen skäl att vara nöjd därmed. Jag finner det betydligt lättare att hugga huvudet av folk än att frukta dem."*

1660 Karl X Gustav dog helt oväntat 1660, och Kristina ansåg att hon personligen borde bevaka sina intressen i Sverige. Hon ankom dit under den senare riksdagen 1660 och lyckades utverka en bekräftelse på sina underhållsländer. Dock måste hon avstå från rätten att tillsätta kyrkliga ämbetsmän.

Porträtt av Drottning Kristina.
Abraham Wuchters, 1661. Replik. Finns på Skoklosters slott.

1661 Efter någon tids vistelse i Norrköping begav hon sig våren 1661 till Hamburg, där hon stannade omkring ett år. Där upprättade hon ett kontrakt med den judiske bankiren Teixeira i ett försök att ordna upp sina affärer. Först 1662 återkom hon till Rom.

1666 Kristina var på spänd fot med förmyndarregeringen för Karl XI, ledd av hennes förkastade gunstling Magnus Gabriel de la Gardie. Trots det beslöt hon sig för att ännu en gång besöka Sverige. Hon lämnade Rom 1666 för att under två års tid vistas i Hamburg för att reda ut sina ekonomiska oklarheter.

I det ärendet återkom hon 1667 till Sverige, men möttes snart av ett förbud att medföra någon katolsk präst. Hon lämnade Sverige, som hon aldrig återsåg, och återvände till Hamburg. Här försökte hon, utan att lyckas, bli vald till den polske kungen Johan II Kasimirs efterträdare i Polen.

1668 Kristina återkom till Rom 1668 för att aldrig mer lämna staden. Frågan om hennes underhåll hade varit ett huvudmotiv för hennes båda besök i Sverige. Hon hade i själva verket skäl att beklaga sig. Den rundligt tilltagna underhållssumman hade hon aldrig riktigt uppburit. Enligt en i slutet av 1670-talet inlämnad avräkning skulle hon under 25 års tid i medeltal ha haft endast 60 000 riksdaler om året i inkomst i stället för de beräknade 200 000.

De sista tjugo åren tillbringade Kristina i Rom. Under åren i Hamburg hade hon fortsatt brevkontakt med Azzolino, hennes närmaste vän och kanske även älskare, och de träffades nu kontinuerligt. Brevsamlingen från Kristina till Azzolino är digitalt publicerade av Riksarkivet och Livrustkammaren. Men små konflikter trädde i stället, och hennes sista år stördes av en bitter strid med påven Innocentius XI om den så kallade kvartersfriheten.

1689 Efter en kort tids sjukdom avled Kristina i sitt hem, där hon var bosatt i Palazzo Riario (idag heter byggnaden Palazzo Corsini), klockan sex på morgonen den 19 april 1689 och begravdes, som andra kvinna, med stor högtidlighet i Peterskyrkan.

Begravningsgudstjänsten ägde rum den 23 april 1689 i Chiesa Nuova, även benämnd Santa Maria in Vallicella. Därifrån bars kroppen i procession till Peterskyrkan. Kroppen finns nu i en enkel marmorsarkofag i Peterskyrkans grotta, Grotte Vaticane, beläget cirka tre meter under Peterskyrkans basilika och nås via en trappa från en av de massiva pelare, som bär upp Peterskyrkans kupol.

Påven Clemens XI uppsatte 1702 drottning Kristinas minnesvård/gravmonument, ett verk som skapades av Carlo Fontana. Minnesvården fick en hedersplats alldeles till höger vid stora ingången i Peterskyrkan. Kristina blev den första kvinnan som visades en sådan ära.

På minnesvården står det i översatt text: *"Clemens XI fullbordade 1702 detta monument över Kristina, Svearnas drottning, som avsade sig riket och avsvor sig kätteriet, samt med fromhet antog den ortodoxa religionen som hon i Rom, sin utvalda boning värdigt utövade"*.

Drottning Kristinas gravmonument (minnesvård) uppe i själva Peterskyrkan i Rom.
Gravmonument utfördes 1701 av Carlo Fontana och invigdes 1702.

Kristinas förhållande till kvinnorollen har varit ett tema i forskningen. Kristinas uttalade ovilja inför äktenskapet och det kvinnoförakt hon inte sällan uttryckte i sina skrifter har tagits upp. Omständigheterna att man misstog sig på hennes kön vid födseln, att hon uppfostrades som kung och att hon efter tronavsägelsen kunde skapa en ovanligt fri roll som ogift kvinna tack vare sin börd, har alla bidragit till bilden av en avvikande kvinna.

Själv tackade Kristina i sin självbiografi Gud för att han låtit henne födas till flicka, *"så mycket mera"*, tillägger hon, *"som Du i Din nåd bevarat mig från mitt köns svagheter, i det Du utrustat både min kropp för övrigt och min själ med manliga egenskaper. Du har begagnat Dig av mitt kön för att rädda mig undan mitt fäderneslands laster och utsvävningar. Om det varit Din vilja, att jag skulle blivit man, så hade måhända landets vanor och mina följeslagares föredöme fördärvat mig. Jag skulle måhända ha, som så många andra, dränkt alla dygder och gåvor, som Du givit mig, i vin. Sannolikt hade också mitt eldiga och livliga temperament inlett mig i utsvävningar med kvinnor, ur vilka det skulle blivit svårt att frigöra sig."*

Den förkortade texten är hämtad från Wikipedia
Texten finns också på www.salakonstr.se

Vårsalong 2024

DROTTNING KRISTINA

6 mars - 6 april 2024

Kulturkvarteret Täljstenen och Kristina kyrka.

Kl 11 presenteras utställningen här i Travershallen. Välkommen!

Medverkande:

- Glenn Andersson, jubileumskommitténs ordförande
- Niklas Ulfvebrand, historiker/Sala Silvergruva
- Johnny Ekman, ordförande i Avlidna Salakonstnärers Sällskap
- Mats Hermansson, präst/Kristina kyrka

Kl 13 presenteras utställningen i Kristina kyrka. Välkommen!

Kl 13 här i Travershallen väljer Jubileumskommittén/Sala kommun det porträtt av Drottning Kristina som kommer att placeras i Rådhuset!

Välkommen!

Under vårsalongen 6 mars - 6 april kan du rösta på dina 10 favoriter bland porträtten av Drottning Kristina. De 10 konstnärer som får flest röster erhåller vardera 1 000 kr från vår förening för sin medverkan! Den 11 april publiceras konstnärerna på www.salakonst.se och på ett anslag i Café Täljstenen.

Bland de som röstar på sina favoritporträtt lotter vi ut 10 numrerade Jubileumsbägare!

Den 11 april publiceras deras namn på www.salakonst.se och på ett anslag i Café Täljstenen.

Porträttet av Drottning Kristina. Officiell invigning på Stora torget.

Vill du läsa texter av Drottning Kristina, hittar du det i boken *Kristina – Brev och skrifter* utgiven av Svenska Akademien 2007. Här också digitalt via QR-koden.

Drottning K

Sala Amatörteaterförening Cameleonerna uppför pjäsen *Drottning K*, om Drottning Kristina av finska författaren Laura Ruohonen i översättning av Camilla Frostell.

Premiär 4 september i Cameleonernas teaterlokal, Portvaktsgatan 4. Ytterligare 10 föreställningar 7 - 22 september. Mera information via QR-koden.

Tidigare rubriker:

SvD: **Drottning K. En stundtals bedövande vildsint komedi om frihet.**

DN: **Drottningen utan kön. Uppsluppna galenskaper avlöser varandra.**

Urpreniär vid Finlands nationalteater 2002. Översatt till nio olika språk och uppförd bl.a. på Dramaten i Stockholm, i Australien, Tjeckien, Nederländerna, Tyskland och USA.

Hermans Historia

Herman Lindqvists intressanta tv-program om Drottning Kristina, 60 min

